

BURUH Kanak-kanak di Sabah

BURUH **Kanak-kanak** **di Sabah**

DZURIZAH IBRAHIM
JALIHAN MD. SHAH

PENERBIT UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

Kota Kinabalu • Sabah • Malaysia

<http://www.ums.edu.my>

2014

Ahli Majlis Penerbitan Ilmiah Malaysia (MAPIM)

© Universiti Malaysia Sabah, 2014

Hak cipta terpelihara. Tiada bahagian daripada terbitan ini boleh diterbitkan semula, disimpan untuk pengeluaran atau dikeluarkan ke dalam sebarang bentuk sama ada dengan cara elektronik, gambar serta rakaman dan sebagainya tanpa kebenaran bertulis daripada Penerbit Universiti Malaysia Sabah, kecuali seperti yang diperuntukkan dalam Akta 332, Akta Hak Cipta 1987. Keizinan adalah tertakluk kepada pembayaran royalti atau honorarium.

Segala kesahihan maklumat yang terdapat dalam buku ini tidak semestinya mewakili atau menggambarkan pendirian mahupun pendapat Penerbit Universiti Malaysia Sabah. Pembaca atau pengguna buku ini perlu berusaha sendiri untuk mendapatkan maklumat yang tepat sebelum menggunakan sebarang maklumat yang terkandung di dalamnya. Pandangan yang terdapat dalam buku ini merupakan pandangan ataupun pendapat penulis dan tidak semestinya menunjukkan pendapat atau polisi Universiti Malaysia Sabah. Penerbit Universiti Malaysia Sabah tidak akan bertanggungjawab terhadap sebarang masalah mahupun kesulitan yang timbul, sama ada secara menyeluruh atau sebahagian, yang diakibatkan oleh penggunaan atau kebergantungan pembaca terhadap kandungan buku ini.

Perpustakaan Negara Malaysia Data Pengkatalogan-dalam-Penerbitan

Dzurizah Ibrahim, 1968-

BURUH Kanak-kanak di Sabah/Dzurizah Ibrahim, Jalilah Md. Shah.

Includes index

Bibliography: page

ISBN 978-967-0521-34-3

1. Child labour--Sabah. 2. Sabah--Social conditions.

I. Jalilah Md. Shah, 1976-. II. Judul.

331.310959521

Muka taip teks: Century Schoolbook
Saiz taip teks dan *leading*: 11/14 poin
Diterbitkan oleh: Penerbit Universiti Malaysia Sabah
Tingkat Bawah, Perpustakaan
Universiti Malaysia Sabah
Jalan UMS
88400 Kota Kinabalu, Sabah.
Dicetak oleh: Capital Associates (S) Sdn. Bhd.
P. O. Box 21760
88775 Kota Kinabalu, Sabah.

Kandungan

Senarai Rajah
Senarai Jadual
Senarai Foto
Prakata

Bab 1	Pendahuluan	1
Bab 2	Buruh Kanak-kanak: Sorotan Konseptual, Perundangan dan Empirikal	9
Bab 3	Pola Sosioekonomi Buruh Kanak-kanak di Bandaraya Kota Kinabalu: Suatu Perbandingan Aspirasi	31
Bab 4	Buruh Kanak-kanak Asing: Antara Tuntutan Kemanusiaan dan Pembangunan Bandar	47
Bab 5	Isu dan Cabaran Pendidikan dalam Konteks Buruh Kanak-kanak	77
Bab 6	Buruh Kanak-kanak Perempuan di Pantai Barat Sabah	97
Bab 7	Buruh Kanak-kanak di Luar Bandar Sabah	121
Bab 8	Buruh Kanak-kanak Aset atau Liabiliti? Satu Rumusan	141

Rujukan
Indeks

Senarai Rajah

Rajah		Halaman
3.1	Pola penglibatan BKKT mengikut umur	35
3.2	Pola penglibatan BKKA mengikut umur	35

Senarai Jadual

Jadual		Halaman
2.1	Konvensyen ILO No. 138 umur minimum boleh bekerja dan Konvensyen No.18 <i>Worst Form of Child Labour</i>	17
2.2	Profil responden mengikut fasa penyelidikan	26
2.3	Pola aktiviti kerja buruh kanak-kanak	28
3.1	Taburan etnik dan tempat lahir buruh kanak-kanak asing dan tempatan di Kota Kinabalu	33
3.2	Taburan perbandingan umur buruh kanak-kanak asing dan tempatan di Kota Kinabalu	34
3.3	Latar belakang pendidikan responden mengikut jantina	36
3.4	Aktiviti kerja buruh kanak-kanak di kawasan Pasar Kota Kinabalu	37
3.5	Purata upah dan jam bekerja BKKA dan BKKT di Kota Kinabalu	41
3.6	Perbandingan purata upah (RM) per jam kerja antara BKKA dan BKKT di Kota Kinabalu	42
3.7	Perbandingan faktor mengheret penglibatan buruh kanak-kanak di Kota Kinabalu	43

Senarai Jadual

3.8	Perbandingan pola sosioekonomi buruh kanak-kanak asing dan tempatan di Kota Kinabalu	44
4.1	Taburan etnik dan tempat lahir buruh kanak-kanak asing	51
4.2	Pekerjaan ibu bapa buruh kanak-kanak asing	53
4.3	Taburan umur buruh kanak-kanak asing di Pasar Besar Kota Kinabalu	54
4.4	Latar belakang pendidikan responden mengikut jantina	56
4.5	Aktiviti kerja buruh kanak-kanak di kawasan Pasar Kota Kinabalu	60
4.6	Kerja dan purata upah yang diterima	63
4.7	Jumlah jam bekerja sehari mengikut aktiviti kerja	64
4.8	Cita-cita responden bila dewasa	68
4.9	Bilangan adik-beradik buruh kanak-kanak asing	71
5.1	Buruh kanak-kanak berdasarkan kumpulan etnik	82
5.2	Buruh kanak-kanak mengikut umur dan jantina	84
5.3	Jumlah anak-anak pendatang yang mendapatkan pendidikan di Sabah (2000-2003)	86
5.4	Latar belakang pendidikan buruh kanak-kanak mengikut jantina	87
6.1	Responden mengikut umur	105
6.2	Responden berdasarkan kumpulan etnik	106
6.3	Latar belakang pendidikan responden	107
6.4	Pola aktiviti kerja buruh kanak-kanak perempuan	112
6.5	Kerja dan purata upah responden	116
7.1	Responden mengikut umur dan jantina	125

Senarai Jadual

7.2	Responden mengikut kumpulan etnik	126
7.3	Kegiatan ekonomi ibu bapa responden	128
7.4	Faktor yang mempengaruhi responden bekerja	129
7.5	Kerja yang dilakukan oleh responden	131
7.6	Aktiviti kerja perkebunan yang dilakukan responden	133
7.7	Aktiviti kerja responden dan kadar upah yang diterima	135
7.8	Umur dan hari bekerja dalam seminggu	137
7.9	Cita-cita dan tahap pendidikan responden	138
8.1	Antara konsep dan bukti empirikal	144

Senarai Foto

Foto		Halaman
2.1	Seorang kanak-kanak yang bekerja sebagai pencuci kereta	29
2.2	Seorang kanak-kanak yang bekerja sebagai jurujual di pasar malam di Kota Kinabalu	29
3.1	Kanak-kanak sedang menjual beg plastik di kawasan pasar di Kota Kinabalu	38
3.2	Kanak-kanak bekerja menziang dan menjual ikan di pasar Kota Kinabalu	39
3.3	Seorang kanak-kanak yang bekerja sebagai <i>porter</i>	39
6.1	Seorang kanak-kanak perempuan yang bekerja sebagai jurujual di pasar malam	105
7.1	Kanak-kanak sedang merumput di kebun sayur di Kundasang	123
7.2	Pemilik kebun sedang memantau buruh kanak-kanak yang merumput	124

Prakata

Buku ini merupakan ilham daripada pengalaman, penyelidikan dan pengamatan terhadap kanak-kanak yang bekerja (sama ada dengan upah atau tanpa upah, sepenuh masa atau berkala) yang berlaku saban hari di depan mata, khususnya di Bandaraya Kota Kinabalu. Kalau anda pernah berkunjung ke Kota Kinabalu khususnya di kawasan pasar am, pasar kraf tangan, kawasan Kampung Air dan kawasan Sinsuran atau Segama, sudah pasti senario kanak-kanak berlegar-legar menawarkan kudrat empat keratnya untuk mencari seringgit dua, sama ada menjual beg plastik, mengangkat barang, mengilat kasut atau menjual rokok dan pelbagai macam aktiviti pekerjaan, situasi ini merupakan perkara yang biasa. Kekurangan perhatian terhadap penglibatan kanak-kanak ke dalam dunia pekerjaan, sama ada menerusi saluran yang dibenarkan oleh perundangan atau tidak telah menggamit perhatian penulis untuk meneroka isu ini dengan lebih rinci.

Pada dasarnya, buku ini merupakan satu usaha untuk membincangkan isu tentang kanak-kanak bekerja yang lazim menjadi perdebatan dalam kalangan pengkaji buruh kanak-kanak di seluruh dunia. Fokus kajian tentang buruh kanak-kanak ini adalah bersandarkan kajian kualitatif yang lebih memberikan penekanan dan analisis berdasarkan lensa dan perspektif pengalaman kanak-kanak yang bekerja di negeri Sabah. Buku ini bertujuan untuk menyebarkan maklumat, pengetahuan dan pemahaman terhadap masyarakat tentang buruh kanak-kanak khususnya di Sabah. Buku ini juga berhasrat untuk meneroka isu-isu bersabit buruh kanak-kanak yang sepatutnya turut diangkat peranannya dalam proses perancangan dan pelaksanaan pembangunan di negeri Sabah. Akhirnya, buku ini bermatlamat untuk mencetuskan paradigma dan kesedaran masyarakat tentang dilema pembangunan kehidupan buruh kanak-kanak, sama ada mereka seharusnya dianggap sebagai 'aset' atau 'liabiliti'

kepada negara, khususnya penglibatan buruh kanak-kanak warga asing yang turut mewarnai dan mendominasi senario buruh kanak-kanak di Sabah.

Dengan terhasilnya buku ini, penulis berharap agar penyalahafsiran tentang buruh kanak-kanak khususnya buruh kanak-kanak asing dapat diperbetulkan dengan memahami dan menyelami penjiwaan kanak-kanak terbabit selari dengan pengertian yang dianjurkan oleh pihak Pertubuhan Buruh Antarabangsa (ILO) dan aspek perundangan yang digunakan di negeri Sabah seperti Ordinan Buruh Sabah (*Sabah Labour Ordinance*). Peletakan empati yang tinggi amat diperlukan bagi melalui dan menyelami keadaan buruh kanak-kanak ini. Kanak-kanak tetap kanak-kanak. Tanpa mengira kedudukan dan kuasa, kitalah yang berperanan membentuk dan mencorakkan identiti dan jati diri mereka. Namun, sokongan dari pihak berwajib menerusi polisi dan dasarlah yang amat diperlukan bagi menangani sebarang masalah yang timbul bersabit dengan isu buruh kanak-kanak ini.

Buku ini sudah pasti tidak akan terhasil sedemikian rupa tanpa adanya dedikasi, iltizam dan sokongan padu daripada pihak tertentu. Penghargaan dan sekalung budi kami ucapkan kepada Yang Berbahagia Prof. Datuk Dr Mohd. Harun bin Abdullah, Naib Canselor Universiti Malaysia Sabah (UMS) atas galakan untuk berkarya dan seterusnya menerbitkan buku ini. Penghargaan khas juga kami tujukan kepada Prof. Madya Hj. Inon Shahrudin bin Abd. Rahman, mantan Dekan Sekolah Sains Sosial (SSS), UMS atas dorongan semangat yang diberikan dalam menambahkan lagi koleksi pengkaryaan ilmiah kami. Sekalung penghargaan turut kami hulurkan kepada Prof. Dato' Hj. Hamdan bin Adnan, Dekan Fakulti Kemanusiaan (FKSW), Seni dan Warisan, UMS atas dorongan yang diberikan dan atas perjuangannya terhadap hak asasi sejagat yang turut mewarnai dan menjadi inspirasi buat kami untuk terus berkarya.

Pastinya, sekalung penghargaan buat semua responden dalam kalangan kanak-kanak bekerja yang menjadi responden kajian kami dan Saudara Awis yang menjadi informan kami. Terima kasih yang tidak terhingga atas kerjasama yang diberikan.

Sekalung budi kepada Penerbit UMS atas penerbitan buku ini. Tidak lupa penghargaan kepada pelajar Program Hubungan Industri yang turut menyumbang dalam pengutipan data fasa kedua.

Akhirnya, segala kelebihan yang ada dalam buku ini diharap dapat memberi manfaat dan sesungguhnya semuanya milik Allah SWT. Seandainya terdapat kekurangan dan kesilapan, sesungguhnya ia adalah kelemahan dan kekhilafan kami sendiri.

Wallahualam.

“Berbudi Untuk Ummah”

Dzurizah Ibrahim, PhD

Jalihah Md. Shah

Fakulti Kemanusiaan, Seni dan Warisan

Universiti Malaysia Sabah

